

מבט על, גיליון 890, 18 בינואר 2017

טראמפ, ישראל והקהילה היהודית בארצות הברית

ארי הייסטין

בעוד מנהיגי הימין הפוליטי בישראל חגגו את ניצחונו של דונלד טראמפ בבחירות לנשיאות ארצות הברית, הקהילה היהודית בארצות הברית הביעה דאגה עמוקה מהתפתחות זו. במהלך קמפיין הבחירות שלו, טראמפ אמר דברים רבים שנעמו לאוזני המשתייכים למחנה הימין בישראל: הוא איים להטביע ספינת תותחים איראנית, הדגיש את הצורך לנקוט עמדה קשוחה נגד הטרור האסלאמי, והצהיר שההתנחלויות בגדה המערבית אינן מהוות מכשול לשלום. בה בעת, המרד שהנהיג טראמפ נגד ה"פוליטיקלי קורקט" יצר סביבה שבה שנאת זרים היא מקובלת. טראמפ עצמו, כמועמד, נעזר לא פעם בביטויים של שנאת זרים וכך גם לא גינה ביטויים מסוג זה בקרב תומכיו. אם ממשל טראמפ לא יגנה דברי שנאה או הסתה בכלל ובמיוחד אמירות בוטות נגד יהודים, גם אם יפעל לקיים את ההבטחה בדבר חיזוק הקשרים בין ירושלים לווישינגטון, צפויה להתפתח על רקע זה מחלוקת בין הקהילה היהודית בארצות הברית לבין ישראל.

לדאגתם של יהודים בארצות הברית מהתגברות שנאת הזרים וההסתה נגד מיעוטים, שליוותה את עלייתו המטאורית של דונלד טראמפ בזירה הפוליטית, היה, ללא ספק, בסיס מוצדק. ערב הבחירות, קמפיין טראמפ שחרר תשדיר בחירות חדש שהציג שלושה יהודים בעלי השפעה, תוך שימוש בדימויים אנטישמיים קלאסיים, כמו: "אינטרסים גלובליים" (global special interests) [שיוחסו ליהודים] ו-"אלו ששולטים על מוקדי כוח" (those who control the levers of power). התבטאויות אלה הובילו את הווישינגטון פוסט לפרסם כתבה שכותרתה "אנטישמיות היא כבר לא נימה נסתרת בקמפיין של טראמפ. היא מנגינתו". זמן קצר אחרי ההצהרה על ניצחונו, מינה הנשיא הנבחר את מנכ"ל הקמפיין שלו והעורך לשעבר של ברייטברט ניוז, סטיב בנון, כאסטרטג הראשי של ממשלו העתידי. ברייטברט הוא ערוץ תקשורת הידוע בפרסום מאמרים שדוחים דיבור לפי ערכי ה"פוליטיקלי קורקט", כולל מאמרים שדנים בפרשן הפוליטי הקונסרבטיבי ביל קריסטול כ-"יהודי עריק" ("renegade Jew"). אמנם, דעתם האישית של טראמפ ושל האסטרטג הראשי שלו אשר לאנטישמיות אינה ידועה, אך יש לציין שאיש מהם עדיין לא גינה גילויים וביטויים של אנטישמיות בסביבתם.

רבים ביקשו להשקיט את פחדי הקהילה היהודית תוך הצבעה על ההצהרות הפרו-ישראליות של מחנה טראמפ. ואכן, יועציו של הנשיא הנבחר לנושא ישראל, דיוויד פרידמן וג'ייסון גרינבלאט, לא החמיצו כל הזדמנות להדגים כי עמדותיו של דונלד טראמפ קרובות לעמדות של ממשלת ישראל. שבוע לפני הבחירות לנשיאות, פרידמן וגרינבלט פרסמו הצהרה המכריזה כי, אם ייבחר, יעביר טראמפ את שגרירות ארצות הברית מתל אביב לירושלים, ינקוט צעדים משמעותיים כדי לבלום את איראן, ויגן על מעמדה של ישראל בקרב הקהילה הבינלאומית נגד מסעות ה-BDS והדה-לגיטימציה המתנהלים נגדה. למרות זאת, אין לראות בתמיכה בישראל כמשחררת את הנשיא טראמפ מאחריות לגינוי הסתה נגד מיעוטים. זאת משום שכפי שצוין בדו"ח הארגון Anti-Defamation League כל פעם שטראמפ סירב לגנות אמירות שנאה מפי תומכיו, גם כשהביע תמיכה בישראל, נרשמה עלייה ניכרת בהטרדות אנטישמיות נגד יהודים באינטרנט.

היחסים בין הקהילה היהודית בישראל לקהילה היהודית בארצות הברית, המהוות יחד כשמונים אחוזים מכלל היהודים בעולם, כבר עומדים למבחן בעקבות חילוקי הדעות ביניהן לגבי דת ופוליטיקה. הקהילה היהודית בארצות הברית מגוונת מאד מבחינה אידאולוגית – רק כעשרה

אחוזים ממנה מוגדרים כדתיים, בעוד שיותר ממחציתם מוגדרים כרפורמים וקונסרבטיביים. ואולם, מדיניותה של הרבנות הראשית של ישראל, המתנגדת למוסדות יהודיים דתיים שאינם אורתודוקסיים ודוחה את הלגיטימיות שלהם בנושאי מעמד אישי (גיור, נישואין, גירושין, וכו'), או מתנגדת לתפילה בכותל של אנשים מזרמים אחרים על פי אמונתם, גרמה מתח ניכר בין ישראל לקהילה היהודית האמריקאית. השקפות העולם השונות האופייניות ליהודים בישראל, לעומת אלו האופייניות ליהודים בארצות הברית, יצרו אף הן פערים הניכרים בזירה הפוליטית. כחצי מיהודי ארצות הברית מתארים עצמם כ"ליברלים" לפי סקר שנערך ע"י PEW ב-2013, ולעומת זאת רק שמונה אחוזים מהיהודים בישראל מגדירים את עצמם כך (לפי PEW, 2016).

חילוקי הדעות נעשו מוחשיים יותר בשנים האחרונות, בזמן ממשלו של הנשיא ברק אובמה. זאת עקב חילוקי הדעות בין אובמה, שזכה בתמיכתם של רוב היהודים בארצות הברית, לראש ממשלת ישראל, בנימין נתניהו, בהקשר להתרחשויות דרמטיות, ביניהן קריסת התהליך המדיני הישראלי-פלסטיני, שהובל על ידי מזכיר המדינה ג'ון קרי, וכן חתימת הסכם הגרעין בין מעצמות המערב לאיראן. בהתאמה, רוב יהודי ארצות הברית ורוב אזרחי ישראל נמצאים בשני צדי המתרחש, בכל הנוגע לסוגיות חשובות אלה. הסביבות השונות שבהן מתקיימות הקהילות היהודיות בישראל ובארצות הברית עיצבו ללא ספק את הבדלי הערכים הפוליטיים והדתיים היסודיים ביניהן. בארצות הברית היהודים הינם מיעוט קטן בתוך רוב נוצרי חילוני גדל, כך שאין זה מפתיע כי רבים מהם אוחזים בערכים ליברליים כמו הגנת זכויות מיעוטים ותקינות פוליטית. בניגוד לכך, בישראל היהודים הם רוב מוחץ, וזהותם הדתית המשותפת היא הבסיס לתחושת השייכות שלהם. בנוסף, עקב דאגות ביטחוניות וההשפעה החזקה של הצבא על החברה בישראל, ערכים ליברלים טיפוסיים נדחקים הצדה. ניתן להעריך, כי התגברות דברי השנאה וההסתה כלפי זרים ומיעוטים לאחר ניצחונו של טראמפ תרחיק מהממשל החדש את הציבור היהודי האמריקאי, בעוד התנהלות פרו-ישראלית מצדו תקרב אליו את ממשלת ישראל והציבור הישראלי. על רקע המתח הקיים בין שתי קהילות אלה, שוני ביחס כלפי הממשל החדש יעמיק את המתיחות ביניהן.

בנוסף לשינויים בסיסים בקרב יהודי ארצות הברית וישראל, סקרים בשנים האחרונות מצביעים על כך שהדור הצעיר בארצות הברית – יהודים ולא יהודים כאחד – תומך בישראל פחות מאשר דורות קודמים. (דו"ח שפורסם ב-2016 על ידי רוברט בלאקוויל ופיליפ גורדון קבע, כי "אמריקנים צעירים יותר – אלו שנולדו אחרי 1980 – תומכים בישראל, באופן בולט, פחות מאשר הדורות הקודמים". זו ככל הנראה תוצאה של גורמים רבים שצפוי שאף יחמירו עם הזמן, ובכללם המרחק ההיסטורי הגדל בין השואה והטרנספורמציה מהיות ישראל "דויד" לכדי "גולית" (אזורי), אשר מצמצמים את האהדה הכללית כלפי ישראל. דעותיהם של היהודים הצעירים בארצות הברית (בגילים 18-29) אינן מנותקות מהמגמות הנרחבות יותר, ולכן דור זה הוא בעל סיכוי רב יותר מאשר בני הדור הקודם (בגילים 30-49) להעריך שארצות הברית תומכת "יותר מדי" בישראל.

ניצחונו הלא-צפוי על ידי התקשורת וסקרי דעת הקהל של דונלד טראמפ בבחירות לנשיאות יצרו אי-וודאות רבה לעם האמריקאי ולבעלי בריתו בישראל כאחד. רבים בירושלים רואים בכניסת הממשל החדש לבית הלבן הזדמנות לחידוש היחסים המיוחדים בין ישראל לארצות הברית – בעלת בריתה החשובה ביותר, שאין לה תחליף. בה בעת, רבים בקרב הקהילה היהודית בארצות הברית מודאגים מהשלכות שליליות אפשריות של ניצחון טראמפ והרוח החדשה שהוא ביטא והביא עמו על ביטחונם האישי ומעמדם בפרט, ועל מיעוטים בארצות הברית בכלל. עם זאת, יש לשער שאם הממשל האמריקאי החדש יבחר דרך שונה מזו שהלך בה הנשיא הנבחר בזמן מסע הבחירות ויפעל למען איחוד ושיכוך מתחים בין קבוצות בציבור האמריקאי, ישכך גם המתח בין ישראל לבין הקהילה היהודית האמריקאית – זה העלול להחריף כתוצאה מהתגברות שנאת הזרים והמיעוטים בארצות הברית.